

DELREDOVISNING

Förslag till system för insamling av produktionsuppgifter för entreprenadberg

Hanna Wåhlén & Amanda Baumgartner

augusti 2014

SGU-rapport 2014:27

SGU

Sveriges geologiska undersökning
Geological Survey of Sweden

Omslagsbild: Entreprenadberg från ombyggnation av riksväg 40, vid Kyllaredsmotet, sträckan Brämhult–Dållebo. Foto: Mattias Göransson.

Sveriges geologiska undersökning
Box 670, 751 28 Uppsala
tel: 018-17 90 00
fax: 018-17 92 10
e-post: sgu@sgu.se
www.sgu.se

INNEHÅLL

Förord	5
Sammanfattning	6
Beskrivning av uppdraget	6
Tolkning och avgränsning av uppdraget	6
Bakgrund och syfte	7
Tidigare utredningar	8
Nuvarande lagstiftning	8
Naturvårdsverkets föreskrifter om miljörapport	8
Länsstyrelsens möjlighet att begära in produktionsuppgifter	8
Kommunens möjlighet att begära in produktionsuppgifter	9
Mål i mark- och miljödomstolen	9
Förslag på system för rapportering	9
Förslag på författningsändringar	10
Samråd om projektet	10
Informationsspridning	10
Referensgrupp	11
Bergmaterialindustrins synpunkter	11
Kommunala synpunkter	11
Länsstyrelsernas synpunkter	12
Naturvårdsverkets synpunkter	13
Boverkets synpunkter	13
Bilaga 1. Ordlista	14

FÖRORD

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har i uppdrag att lämna ett förslag till hur ett system för insamling av produktionsuppgifter för entreprenadberg kan utformas. Detta pekas ut som en åtgärd för ökad resurseffektivitet i Sveriges mineralstrategi, där målet är ett hållbart nyttjande av Sveriges mineraltillgångar. Den här rapporten är den delredovisning av projektet som presenterades för Regeringskansliet den 28 mars 2014. Slutredovisningen av uppdraget ska ske den 18 december 2015.

Projektet har letts av en styrgrupp på SGU bestående av Anna Åberg, Anna Hedenström och Carin Lundberg. Arbetet har skett i dialog med andra myndigheter, organisationer och företag. Delredovisningen har huvudsakligen utarbetats av Hanna Wåhlén (f.d. projektledare, SGU) med stöd från Mattias Göransson, Karin Grånäs och Lars Norlin.

Amanda Baumgartner
Projektledare, SGU

SAMMANFATTNING

Denna rapport utgör en delredovisning av regeringsuppdraget att lämna ett förslag till hur ett system för insamling av produktionsuppgifter för entreprenadberg kan utformas (N2013/4153/FIN). Med entreprenadberg menas produktion av bergmaterial med mobila krossar i icke-tillståndspliktiga täkter eller från bergmaterial som uppkommer vid väg- och tunnelbyggen.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) föreslår att uppdraget ska omfatta insamling av uppgifter från anmälningspliktiga anläggningar för sortering eller krossning av berg, naturgrus, eller andra jordarter enligt 4 kap. 6 § miljöprövningsförordningen (2013:251). Före 2010 omfattades den som drivit stenkrossrörelse som inte ligger i anslutning till täkt, av samma uppgiftsskyldighet som tillståndspliktiga täkter. Enligt nuvarande lagstiftning undantas anmälningspliktiga krossar från rapportering (Naturvårdsverkets föreskrifter om miljörapport NFS 2006:9 6 §), men länsstyrelsen har rätt att begära in uppgifterna.

SGU bedömer att det finns behov av systematisk insamling av produktionsuppgifter från anmälningspliktiga krossar för att uppgifterna om produktion av ballast ska blir fullständiga. Produktionsuppgifterna efterfrågas av kommuner, länsstyrelser och bergmaterialbranschen för att bättre kunna bedöma behov och tillgång på ballast i en region. Uppgifterna behövs bland annat för att bedöma om det är god hushållning med naturresurser att öppna en ny täkt och för att ge incitament att tillhandahålla masshanteringsterminaler för återvinning och återanvändning som minskar transporter och kostnader.

Trots att länsstyrelserna och kommunerna har möjlighet att begära in uppgifterna anses detta vara allt för tidskrävande utifrån dagens lagstiftning. SGU anser därför att verksamhetsutövare som innehar anmälningspliktiga anläggningar för sortering och krossning, ska omfattas av samma krav på årlig rapportering av produktion av berg, naturgrus och morän, som gäller för verksamhetsutövare som innehar tillståndsgivna täkter.

Utgångspunkten för projektet är att undersöka möjligheten att införa rapportering av produktionsuppgifter från anmälningspliktiga krossar via Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP). Eftersom produktionsuppgifter från tillståndsgivna täkter sedan 2011 endast rapporteras digitalt via SMP skulle sammanställningen av uppgifter därmed underlättas. Det fortsatta arbetet kommer att ske i dialog med Naturvårdsverket och Länsstyrelserna, som äger och förvaltar SMP. Behovet av författningsändringar kommer att utredas i samråd med Naturvårdsverket.

En referensgrupp bestående av myndigheter på nationell, regional och kommunal nivå samt företrädare för branschen har bidragit med synpunkter.

BESKRIVNING AV UPPDRAGET

Regeringen gav i september 2013 SGU i uppdrag att i samråd med Naturvårdsverket ta fram ett förslag på hur uppgifter om entreprenadberg kan samlas in och tas emot. Framtagna data ska kunna användas tillsammans med de uppgifter om produktion som redan idag samlas in för krossberg och naturgrus från tillståndspliktiga täkter. I behövliga delar ska författningsförslag lämnas. Vid genomförandet av uppdraget ska relevant kunskap och erfarenhet som finns hos Trafikverket och Boverket tillvaratas.

SGU delredovisade uppdraget till Regeringskansliet den 28 mars 2014. Slutredovisning av uppdraget ska ske den 18 december 2015.

Tolkning och avgränsning av uppdraget

SGU föreslår att uppdraget ska omfatta uppgifter om produktion från anmälningspliktiga anläggningar för sortering eller krossning av berg, naturgrus eller andra jordarter. I regeringens beslut omnämns behov av uppgifter om produktion av entreprenadberg från olika infrastrukturer.

tur- och entreprenadprojekt samt restberg från så kallad blockstensbrytning. SGU bedömer att det är viktigt att även gråberg, som utgör en restprodukt i samband med gruvbrytning, omfattas av rapporteringen.

Uppdraget anses inte omfatta bygg- och rivningsmassor. Schaktmassor som inte sorteras eller krossas före användning kommer inte heller att ingå i rapporteringen.

Ett förslag till system för insamling av produktionsuppgifter från anmälningspliktiga anläggningar för sortering och krossning kommer att tas fram inom projektet, liksom ett förslag till författningsändringar som medför årlig rapportering av dessa uppgifter. I bilaga 1 förtydligas relevanta begrepp.

BAKGRUND OCH SYFTE

SGU sammanställer årligen uppgifter om leveranser av ballast, det vill säga krossat berg, naturgrus och morän. Statistiken används bland annat i miljömålsindikatorn ”grusanvändning” för att följa upp en precisering av miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet som syftar till att bevara naturgrusavlagringar med stort värde för dricksvattenförsörjning, energilagring eller natur- och kulturlandskapet. Uppgifterna används även vid tillståndsprövning av täkter, för att bedöma behovet av ballastmaterial i en region, samt som underlag för att ta fram regionala materialförsörjningsplaner.

För att underlätta insamlingen av uppgifter om produktion från täkter fick Naturvårdsverket 2008 i uppdrag att föreslå regelförenklingar så att uppgifterna lämnades i samband med miljörapporteringen. Ändringarna medförde att produktionsuppgifter från tillståndsgivna täkter sedan 2010 rapporteras digitalt via SMP. Samtidigt togs kravet bort på rapportering av produktionsuppgifter från anmälningspliktiga anläggningar för sortering eller krossning av berg, naturgrus, eller andra jordarter. Sedan 2010 saknas därmed årliga uppgifter om mängden ballast med ett annat ursprung än tillståndspliktiga täkter.

I Stockholms län utgjorde leveranser från täkter ungefär hälften av länets totala leveranser av ballast år 2009. Det övriga materialet utgjordes av överskottsmassor från infrastrukturprojekt eller andra pågående entreprenadarbeten. Den absoluta merparten av detta material är krossat berg, även kallat entreprenadberg. För att minska användningen av naturgrus, som är en ändlig resurs, är det viktigt att entreprenadberg ses som ett möjligt ersättningsmaterial. Även restberg från blockstensbrytning och gråberg från malmbrytning kan användas som ersättningsmaterial istället för naturgrus. Blockstentäkter och industrimineraltäkter lämnar produktionsuppgifter, som även omfattar leveranser av ballast, i samband med rapportering via SMP. Efter att täktverksamheten upphör kan dock upplag av restberg kvarstå. Krossning och leveranser av restberg från dessa upplag omfattas inte av nuvarande rapportering. I Kiruna krossas årligen stora mängder gråberg i anslutning till malmbrytningen. Det krossade gråberget används som ballast, bland annat för att tillverka helkrossad ballast till betong. Traditionellt har naturgrus använts som ballast i betong, men LKABs betongfabrik i Kiruna, som är en av de största i Sverige, tillverkar all betong av krossat gråberg. I dagsläget saknas dessa uppgifter i de sammanställningar om mängden levererad ballast som görs i SGUs periodiska publikation Grus, sand och krossberg.

I Sveriges mineralstrategi (N2013.02) anges att en förbättrad statistik för produktion av ballast, inklusive entreprenadberg, kan bidra till ett bättre underlag för fysisk planering samt en förbättrad uppföljning av målet om minskad användning av naturgrus. Att införa rapportering av mängden entreprenadberg pekas ut som en åtgärd för ökad resurseffektivitet. Dessa produktionsuppgifter kan då användas tillsammans med de uppgifter som finns tillgängliga om produktion från grus- och bergtäkter.

TIDIGARE UTREDNINGAR

I propositionen ”En effektivare miljöprovning” (2004/05:129, s. 78) framhålls att den särskilda uppgiftsskyldigheten för täkter bör vara kvar. Motiveringen var bland annat att uppgifterna används vid bedömningen av, om det innebär god hushållning med naturresurser att öppna en ny täkt. Vidare framgår av propositionen att det inte finns anledning att införa uppgiftsskyldighet för husbehovstäckter eftersom enbart vissa av dem kommer att vara anmälningspliktiga i framtiden. ”Den särskilda uppgiftsskyldigheten för täkter bör även fortsättningsvis enbart gälla tillståndspliktiga täkter.” Däremot nämndes inte produktionsuppgifter från fristående krossar.

Som en del i regeringens arbete med regelförenkling för företagen, fick Naturvårdsverket 2008 i uppdrag att föreslå hur uppgifter som behövs som underlag för planeringen av naturvården, så kallade produktionsuppgifter för täkter, skulle kunna samordnas med uppgifterna i miljörapporten. I uppdraget ingick även att undersöka om materialflöden från krossar och anmälningspliktiga husbehovstäckter borde omfattas av krav på rapportering.

Naturvårdsverket förslag (381-525-08) innebar sammanfattningsvis att 5 § förordning (1998:904) om täkter och anmälan för samråd upphävdes och de delar av bestämmelserna som berörde rapportering av produktionsuppgifter flyttades över till föreskrifterna om miljörapport, NFS 2006:9. I samband med överföringen togs den obligatoriska rapporteringsskyldigheten för anmälningspliktiga krossar bort, och ersattes av möjligheten att vid behov begära in uppgifterna.

I redovisningen av regeringsuppdraget skriver Naturvårdsverket ”Vi bedömer att det ibland finns ett behov av uppgifterna från de fristående krossarna. I samband med att bestämmelserna flyttas till miljörapporten blir det dock inte ett obligatoriskt krav för dessa verksamheter att lämna produktionsuppgifter. Vi föreslår därför att det ersätts med en möjlighet för länsstyrelsen att begära in uppgifter från anmälningspliktiga krossar då det finns ett specifikt behov. Vi gör bedömningen att den möjligheten kan tillgodose behovet av uppgifterna. Flera remissinstanser har gjort samma bedömning” (Naturvårdsverket förslag 381-525-08, s. 16).

Av slutrapporten framgår även att Naturvårdsverket har frågat Länsstyrelserna hur de ser på behovet av produktionsuppgifter från krossar i deras respektive region: ”Vissa länsstyrelser uppger att man har ett väldigt litet behov av uppgifterna medan andra uppger att krossarna kan stå för en dominerande del av materialflödet under vissa perioder och att de då är mycket viktigt att få överblick över dessa flöden” (Naturvårdsverket förslag 381-525-08, s. 15).

NUVARANDE LAGSTIFTNING

Naturvårdsverkets föreskrifter om miljörapport

Den 1 januari 2010 ersattes Naturvårdsverkets kungörelse med föreskrifter (SNFS 1984:10) om uppgiftsskyldighet vid täkt och stenkrossrörelse av Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:9) om miljörapport. Ändringen medförde att produktionsuppgifter från tillståndsgivna täkter numer rapporteras digitalt via SMP.

Enligt de nu upphävda föreskrifterna (SNFS 1984:10) skulle även ”den som drivit stenkrossrörelse som inte ligger i anslutning till täkt” lämna samma uppgifter om levererad mängd och användningsområden som tillståndsgivna täkter. I de nya föreskrifterna undantas anmälningspliktiga krossar från rapportering via SMP (NFS 2006:9 6 §), men länsstyrelsen kan ändå begära in uppgifterna.

Länsstyrelsens möjlighet att begära in produktionsuppgifter

Enligt 31 a § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska verksamhetsutövaren till anmälningspliktiga anläggningar för sortering eller krossning av berg, naturgrus, eller andra jordarter lämna uppgifter om produktionen om länsstyrelsen begär detta.

Anmälningsplikt gäller enligt 4 kap. 6 § miljöprövningsförordningen för anläggning för sortering eller krossning av berg, naturgrus eller andra jordarter:

- inom område som omfattas av detaljplan eller områdesbestämmelser, eller
- utanför område som omfattas av detaljplan eller områdesbestämmelser, om verksamheten bedrivs på samma plats under en längre tid än trettio kalenderdagar under en tolv månadersperiod.

Länsstyrelserna har alltså rätt att begära in uppgifter om produktion av entreprenadberg från anmälningspliktiga verksamheter för sortering eller krossning. Miljörapporten lämnas på lämpligt datamedium eller i skriftlig form vid den tid länsstyrelsen bestämmer enligt 6 a § Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:9) om miljörapport.

Kommunens möjlighet att begära in produktionsuppgifter

Anmälningspliktig verksamhet för krossning eller sortering anmäls till ansvarig nämnd i den kommun som verksamheten planerar att drivas. Den kommunala nämnden (vanligtvis miljönämnden) har tillsynsansvar över verksamheten enligt 26 kap. 3 § 3 st. miljöbalken. Om kommunen bedömer att uppgifterna om produktion av entreprenadberg behövs för att den ska kunna utöva sin tillsyn kan kommunen föreskriva att verksamhetsutövaren lämnar en miljörapport enligt 26 kap. 21 § miljöbalken. När sortering och krossning är en del av en tillståndspliktig verksamhet, exempelvis en täkt, kan det istället vara länsstyrelsen som har tillsynen. Men även för tillståndspliktiga täkter kan länsstyrelsen överlåta tillsynsansvaret till kommunen enligt 2 kap. 29 § miljötillsynsförordningen (2011:13).

Mål i mark- och miljödomstolen

SGU anser att det finns en risk att användning av entreprenadberg försvåras om sprängsten framöver kommer att klassas som avfall. Inför prövningen av Trafikverkets ansökan om tillstånd för hamnar för att transportera iväg de stora mängder sprängsten som uppkommer i samband med bygget av Förbifart Stockholm, har frågan lyfts om tunnelberget ska klassas som avfall eller biprodukt. Mark- och miljödomstolen i Nacka förväntas behandla målet under hösten 2014 (vecka 42–44). Beslutet kan bli prejudicerande för branschen. Om sprängsten klassas som avfall kommer det att krävas ytterligare miljöprövning för mellanlagring av avfall. För att använda materialet behöver entreprenörer tillstånd att ta emot avfall.

FÖRSLAG PÅ SYSTEM FÖR RAPPORTERING

Utgångspunkten för projektet är att undersöka möjligheten att införa årlig rapportering av produktionsuppgifter från anmälningspliktiga krossar via SMP. Eftersom produktionsuppgifter från tillståndsgivna täkter sedan 2011 endast rapporteras digitalt via SMP, skulle sammanställningen av uppgifter därmed underlättas. Om det inte anses praktiskt möjligt att införa rapportering via SMP kommer andra alternativ att undersökas. SGU har inlett diskussioner med ansvariga på Naturvårdsverket, som äger SMP-systemet och Länsstyrelserna som förvaltar SMP. En preliminär bedömning är att det bör vara möjligt att införa rapportering från anmälningspliktiga krossar via SMP. Däremot är det tveksamt om Länsstyrelsernas register Miljöreda, som SMP är kopplat till, bör utökas till att även omfatta anmälningspliktiga verksamheter. Konsekvenserna av förslaget att samla in uppgifter via SMP kommer att utredas vidare. Det gäller exempelvis behov av ökade resurser för verksamhetsutövare, kommuner, länsstyrelser, myndigheter och SMP-förvaltning.

Under det fortsatta arbetet kommer ett förslag att tas fram på hur insamling av produktionsuppgifter ska gå till, och vilka uppgifter som ska rapporteras. Vid Bergmaterialrådet (12 mars

2014) framfördes olika åsikter om huruvida rapporteringen från anmälningspliktiga krossar enbart ska omfatta leveranser av material, d.v.s. överskottsmassor som säljs vidare, eller om även material som uppstår och återanvänds inom samma projekt, exempelvis en väglinje, ska rapporteras. Trafikverket anser att massbalans redan eftersträvas inom exempelvis vägprojekt och ifrågasätter därför behovet av uppgifter om de mängder som uppkommer och sedan används inom ett och samma projekt. Det synsättet delas av SBMI, som anser att endast ballast som avsätts på marknaden ska ingå i rapporteringen. Ur nationalekonomiskt perspektiv kan det däremot finnas ett intresse av att redovisa all användning av ballast.

De uppgifter som ska rapporteras bör i stor utsträckning efterlikna rapporteringen från tillståndsgivna täkter. Rapporteringen bör exempelvis omfatta leveranser av material uppdelat på samma användningsområden som täkter rapporterar (väg, fyllnad, betong, övrigt). I samband med projektet kommer SGU att föreslå förändringar i nuvarande system för rapportering via SMP, till exempel redovisning av fler användningsområden. Men också mindre ändringar för att underlätta sammanställningen av produktionsuppgifter, exempelvis obligatorisk redovisning av levererad mängd.

För tillståndspliktiga täkter finns uppgifter om tillståndsgiven mängd samt maximal årlig uttagen mängd. Vid anmälan till kommunen om krossning, görs en uppskattning av mängden material som kommer att krossas. Dessa uppgifter utgör tillsammans en uppskattning av mängden ballastmaterial som kommer att finnas tillgänglig i en region. SGU kommer utreda behovet av att sammanställa även dessa uppgifter, som planeringsunderlag för den regionala materialförsörjningen.

FÖRSLAG PÅ FÖRFATTNINGÄNDRINGAR

För att möjliggöra en systematisk rapportering av produktionsuppgifter från anmälningspliktiga krossar, anser SGU att dess verksamhetsutövare ska åläggas att årligen rapportera produktionsuppgifter vid samma tidpunkt som gäller för tillståndspliktig verksamhet. Den tidpunkt som avses här, är 31 mars nästföljande år.

Behovet av förändrad lagstiftning kommer att utredas vidare inom projektet. Troligen kommer ändringarna att beröra Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:9) om miljörapport. SGU och Naturvårdsverket kommer därför, vid behov, att ta fram en gemensam promemoria med författningsförslag.

I dagsläget lämnar gruvorna i Sverige frivilligt uppgifter om uttagen mängd gråberg, till SGU. Däremot saknas information om vad gråberget används till. Krossverksamhet i anslutning till gruvor ingår ofta som en del i tillståndet för gruvverksamheten. Det innebär att krossning av gråberg ofta inte är en anmälningspliktig verksamhet. Att införa rapportering från anmälningspliktiga krossar skulle därmed inte fånga upp mängden gråberg som levereras som ballast. SGU bedömer att gråberg utgör en viktig resurs i vissa regioner och att det därför finns ett behov av produktionsuppgifter från krossning av gråberg. Hur denna information ska samlas in kommer därför att utredas vidare inom projektet.

SAMRÅD OM PROJEKTET

Informationsspridning

SGU har samrått om uppdraget bl.a. vid länsstyrelsernas täkthandläggartreffen, SGUs Bergmaterialråd samt vid möte med Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI). I maj 2014 presenterades arbetet på konferensen Berg och Grus i Oskarshamn.

Information om uppdraget återfinns på SGUs webbplats, i publikationen Grus, sand och krossberg 2012 och i SGUs årsberättelse 2013.

Referensgrupp

Till projektet hör en referensgrupp med representanter som bidrar med värdefull kunskap inom sina respektive områden. Dessa har lämnat synpunkter på utformningen av projektet inför denna delrapportering.

I referensgruppen ingår Ingrid Johanson Horner (Naturvårdsverket), Bengt Larsén (Boverket), Urban Åkeson (Trafikverket), Maria Hållmarker (Länsstyrelsen Dalarna), Lars Åkerblad (Länsstyrelsen Stockholm), Camilla Jonsson (Länsstyrelsen Västerbotten), Teresia Skönström (Stockholms stads exploateringskontor), Björn Strokirk (Sveriges bergmaterialindustri, SBMI), Kristina Lundberg (LTU/OptiMass), Anders Lundin (Miljöförvaltningen Stockholms stad).

Bergmaterialindustrins synpunkter

Representanter för Sveriges Bergmaterialindustri anser att det bör vara möjligt att samla in uppgifter från anmälningspliktiga krossar. De uppgifter som är mest intressanta för branschen är, hur mycket material som levererats till marknaden eller till en annan täkt för vidare försäljning. Uppgifter om de mängder som används direkt på plats inom ett projekt (exempelvis berg i väglinjen eller gråberg som används inom gruvans verksamhetsområde), är inte lika intressant att samla in och borde inte ingå i statistiken, enligt SBMI. För de minsta aktörerna skulle digital rapportering via SMP kunna bli ett problem. Men det borde inte vara någon stor uppgift att rapportera en gång per år hur mycket ballastmaterial som levererats, och ett sådant problem bör vara övergående.

Enligt en företrädare för en större aktör som äger flera fristående krossar är samtliga seriösa företag i branschen mycket väl medvetna om hur många ton ballast de har producerat varje år. Däremot är det svårt att redovisa användningsområdet för materialet, eftersom många kunder och små projekt gör det svårt att få uppgifterna rätt (detta gäller även till viss del täkter). De har inget emot att lämna in uppgifterna om dessa hanteras konfidentiellt. Men de kommer inte att släppa uppgifterna om det inte finns ett allmänt krav på rapportering.

Kommunala synpunkter

Stockholms stads exploateringskontor ser ett stort behov av bättre uppgifter om mängden överskottsmassor som uppkommer i samband med bygg- och anläggningsprojekt. Eftersom det handlar om så stora volymer och tunga transporter finns det ur miljösynpunkt behov av ökade insatser för effektiv (miljömässig och ekonomisk) återanvändning. En stor del av de massor som schaktas bort vid grundläggning och markarbeten, skulle kunna återanvändas bättre om tillfälliga upplag fanns inom rimligt avstånd. Den nuvarande utvecklingen i Stockholmsområdet innebär istället att anläggningar för återanvändning av rena massor flyttar längre ut från staden. Stockholms stad har tagit fram en strategi för masshantering, och har infört en bestämmelse i dess exploateringsavtal om att byggherren ska redovisa andelen återanvända massor till staden. Av markanvisningsavtalen framgår att så mycket som möjligt av schaktmassorna ska återanvändas. Dessa bestämmelser infördes från och med årsskiftet 2012 och 2013 och det kommer antagligen att dröja fram till nyåret 2016, innan staden får uppgifter om hur stora mängder massor det rör sig om i projekten. Exploateringskontoret tycker att förslaget att införa årlig rapportering från anmälningspliktiga krossar är bra, eftersom det behövs bättre kontroll på volymer och användningsområden. Om det är görligt bör uppgifterna redovisas på kommunnivå, annars på länsnivå.

Miljöförvaltningen i Stockholm anser att det finns ett samhällsekonomiskt intresse av att återinföra rapportering från fristående krossar, eftersom det är en resurshushållningsfråga. Årlig rapporteringsskyldighet vore bra att införa, även om kommun och länsstyrelse i dagsläget har rätt att begära in uppgifterna. I Stockholms stad är all förekommande krossverksamhet anmäl-

ningspliktig. Utöver pågående större infrastrukturprojekt, som hanteras separat, handlar det om ett tiotal anmälningar om krossverksamhet per år. Anmälan till miljönämnden omfattar en uppskattning av mängden som ska krossas och under vilken tidsperiod. Anmälningarna kan sökas fram ur diariesystemet utifrån verksamhetskod 10.50 och anmälningsplikt C, som framgår av 4 kap. 6 § miljöprövningsförordningen.

Länsstyrelsernas synpunkter

Länsstyrelserna har rätt att begära in uppgifter från anmälningspliktiga krossar, men gör det inte längre på grund av tidsbrist. Tidigare ringde en medarbetare på länsstyrelsen i Stockholm till de fristående krossentreprenörerna, och skickade ut blanketter för att samla in alla uppgifter. Det finns inte möjlighet att fortsätta med det arbetssättet. De sista åren blev insamlingen inte heltäckande eftersom man inte hade tid att nå ut till alla aktörer (från kanske 45 till 25). Länsstyrelsen i Stockholm anser därför att det måste finnas krav på årlig rapportering som kanske kan kopplas till anmälningsplikt. Informationen kan användas för materialförsörjningsplanering och den efterfrågas årligen av SCB. För mobila krossar måste man se till att det inte sker dubbelregistrering, eftersom flera av dem åker runt och krossar åt de tillståndsgivna täkterna som redan rapporterar levererade mängder.

Länsstyrelsen i Värmland beskriver hur det i vissa kommuner med förhållandevis stora infrastrukturarbeten och iordningställande av detaljplanerat område, tillförs mycket material som periodvis konkurrerar ut delar av den tillståndsgivna täktverksamheten. Kanske kan man med synlig produktionsstatistik från all typer av krossning bättre hushålla med resurser, och i vissa fall inte behöva öppna nya, kommersiella täkter i samma utsträckning. Uppgifter om mängden entreprenadberg efterfrågas exempelvis av Karlstad kommun som tidigare förde statistik över detta.

Länsstyrelsen i Västerbotten framför att där finns, förutom flera gruvor som genererar gråberg, även material i upplag från vattenkraftsutbyggnad. Betydande mängder av dessa material används på den öppna marknaden. Användning av dessa material medför att mycket nybrytning av framför allt berg och grus kan undvikas, vilket på ett betydande sätt främjar miljömålen för länet. I t.ex. Skellefteå kommun har man i samband med arbete med materialförsörjningsplan hänvisat till, att stora volymer gråberg finns att tillgå. Även om transporterna blir längre är materialet förhållandevis billigt att nyttja och är ett bra alternativ. Därför är det viktigt att gruvorna fortsättningsvis ska lämna produktionsuppgift. När det gäller just lämplighet vid användning av gråberg för anläggningsändamål i samhället, är det dock viktigt att materialet analyseras eftersom det tenderar att innehålla höga halter av t.ex. vissa farliga metaller och sulfidsvavel.

Länsstyrelsen anser att kommunerna inte alltid skickar kopia för kännedom, av beslut angående anmälningspliktiga krossar, till länsstyrelsen. Därmed saknar länsstyrelsen möjligheten att konsekvent begära in produktionsuppgift från samtliga anmälda krossar inom länet. Att hänvisa till ett samlat system som SMP, för både tillståndspliktig och anmälningspliktig verksamhet skulle underlätta detta arbete, och dessutom ge en mer korrekt bild av användning av ballastmaterial.

Tidigare har det varit Länsstyrelsen som begärt in produktionsuppgift för anmälningspliktiga krossar, genom årligt utskick av blanketter. Som en förenkling föreslår Länsstyrelsen att det i beslut om anmälningspliktig uppställning av kross ska framgå vad som gäller, angående produktionsuppgiftsskyldighet samt när, var och på vilket sätt produktionsuppgiften ska redovisas. Då anmälan om krossar sker till kommunal nämnd bör också kommunen hantera produktionsuppgifter som inkommer, eftersom de är tillsynsmyndighet för verksamheten.

Länsstyrelsen bedömer också att produktionsuppgift bör lämnas årligen och förslagsvis vid samma tidpunkt som när miljörapporter för tillståndspliktig verksamhet lämnas, 31 mars.

Länsstyrelsen i Västerbotten anser också att man bör överväga en miljöstraffavgift för utebliven redovisad produktionsuppgift, för att säkerställa denna redovisning.

Med den erfarenhet som Länsstyrelsen har från miljörapportering i SMP, där många verksamhetsutövare med enstaka täkter hör av sig med problem, är det en förutsättning att redovisning av produktionsuppgift för anmälningspliktiga krossar, måste kunna ske på ett enkelt sätt.

Naturvårdsverkets synpunkter

Naturvårdsverket instämmer i att det är viktigt att insamling av produktionsuppgifter för entreprenadberg kan ske, av de skäl som framgår av förslag till delrapport. Som beskrivits, togs kravet för att rapportera produktionsuppgifter från krossverksamhet bort år 2010, men med möjlighet för länsstyrelser att begära in uppgifterna. Det framkom också att behov av dessa uppgifter förmodligen skiljer sig åt regionalt. Skälet till att rapporteringskravet togs bort var bland annat regelförenkling.

Konsekvenser av förslaget att samla in uppgifter via SMP bör utredas, och bl.a. belysa behov av ökade resurser för ändrad lagstiftning, administration, information till berörda verksamhetsutövare, ökad tillsyn, tekniska applikationer i SMP och eventuell synkronisering av tekniska system mellan kommuner och länsstyrelser. Andra frågor som bör utredas är bl.a. hur många företag som kan komma att beröras av förslaget, och om behovet av produktionsuppgifter skiljer sig regionalt.

Naturvårdsverket ser gärna utredning av att även andra lösningar på hur insamlande av produktionsuppgifterna kan utformas. Utöver förslaget att detta sker via SMP, kanske redan befintlig lagstiftning kan användas eller om det finns andra sätt för rapportering.

Boverkets synpunkter

Boverket tillstyrker de förslag som SGU framför. Boverket menar att det kan vara lämpligt att kontakta berörda kommuner, länsstyrelser och ballastföretag i gruvregionerna om hur de ser på behovet av statistik, som rör den mängd gråberg som krossas och vad den används till. Det är också viktigt att olika regioner har rimliga förutsättningar för företag att långsiktigt kunna försörja kommuner och regioner med ballast och annat material. Den risk för utslagning av täkter och företag som omnämns i delrapporten aktualiserar också behovet av synlig produktionsstatistik från alla typer av bergkrossning. Boverket har inga synpunkter på den tekniska utformningen av systemet. Men för att systemet ska få trovärdighet är det viktigt att länsstyrelserna har en aktiv roll, och har de resurser och den kompetens på området som behövs.

BILAGA 1. ORDLISTA

Ballast	Ballast omfattar krossat berg, naturgrus och morän som används för bygg- och anläggningsändamål exempelvis i betong eller i vägbankar.
Täkt	Begreppet täkt definieras i förarbetena (prop. 1964:148, s. 74) till numera upphävda naturvårdslagen som arbetsföretag som primärt syftar till att nyttiggöra det uttagna materialet, antingen genom direkt försäljning eller inom företagarens övriga verksamhet. Däremot räknas inte uttag som primärt syftar till att bereda plats för annan verksamhet som täkt. Miljöbalkens införande har inte inneburit någon förändring av definitionen av täktverksamhet. I denna rapport används begreppet täkt om alla materialtäkter för utvinning av ballast (bergtäkt, naturgrustäkt, moräntäkt eller en kombination av dessa). För andra typer av täkter, exempelvis vattentäkt, kommer begreppet inte att användas.
Entreprenadberg	Entreprenadberg är en biprodukt som uppkommer när det primära syftet inte är uttaget av material utan att bereda plats för en annan verksamhet. Sprängsten från ett tunnelbygge, också kallat tunnelberg, är ett exempel på entreprenadberg. I samband med större vägprojekt anpassas ofta en vägkorridor för att uppnå en god materialförsörjning, massbalans, för det egna projektets syften. I Sveriges mineralstrategi (N2013.02) används begreppet entreprenadsten istället för entreprenadberg. Entreprenadberg är ett mer vedertaget begrepp än entreprenadsten och därför har SGU valt att fortsättningsvis endast använda ordet entreprenadberg.
Restberg	Med restberg avses överblivet bergmaterial från naturstens- eller industrimineralbrytning. Den svenska naturstensindustrin är delvis lokaliserad i glesbygden varför upplag från dessa stenbrott tenderar att öka under tider av låg byggintensitet.
Gråberg	Stora mängder berg, så kallat gråberg, utvinns som en biprodukt vid malmbrytning i gruvor, då det saknar mineralisering av ekonomiskt värde. I flera sammanhang används gråberget som ballast i gruvområdet eller i närområdet. Eftersom de svenska gruvornas lokalisering inte alltid motsvarar de områden som är de mest byggintensiva tenderar gråbergsupplag att öka över tid.
Schaktmassor	I samband med grävning- eller sprängningsarbeten av jord och berg med målet att skapa nya markytor uppstår ofta överskottsmaterial, så kallade schaktmassor. Dessa används antingen direkt i anslutning till markarbetet, transporteras vidare till närbelägen täkt eller upplagsplats eller säljas vidare direkt från schakten.